

МОВЛЕННСВО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА – УМОВА НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ

3. Інтерактивні методи навчання: Навч. посібник / За заг. ред. П. Шевчука і П. Фенриха. – Щецін: Вид-во WSAР, 2005. – 170 с.

4. Мосалев П.М. Обучение программированию в игровой форме / П.М. Мосалев, А.С. Седаева // Вестник Московского государственного

университета печати. – Выпуск № 5. – 2015. – С. 78 – 80.

5. Overmars Mark Teaching Computer Science through Game Design: [Електронний ресурс] / Mark Overmars // Computer: – Volume 37, Issue 4, April 2004. – P. 81 – 83. – Режим доступу: doi: 10.1109/МС.2004.1297314.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2016

УДК 37.046.011.3 – 052:81'233(045)

Ольга Петрик, старший викладач кафедри початкової освіти
Комунального закладу “Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти”
Запорізької обласної ради

МОВЛЕННСВО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА – УМОВА НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ

У статті розглядається мовленнєвий та інтелектуальний розвиток як умова формування особистості молодшого школяра та його неперервної освіти впродовж життя. Обґрунтовано необхідність реалізації комунікативно-діяльничого підходу до навчання молодших школярів української мови. Окреслено вправи, що передбачають здійснення школярами таких розумових операцій, як: порівняння, зіставлення, знаходження спільного і відмінного, класифікація й узагальнення тощо.

Ключові слова: мовленнєвий розвиток, інтелектуальний розвиток, особистість, комунікативно-діяльничий підхід до вивчення української мови.

Лит. 9.

Ольга Петрик, старший преподаватель кафедры начального образования
Коммунального заведения “Запорожский областной институт последипломного педагогического образования”
Запорожского областного совета

ИНТЕЛЕКТУАЛЬНО-РЕЧЕВОЕ РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА – УСЛОВИЕ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ТЕЧЕНИЕ ЖИЗНИ

В статье рассматривается речевое и интеллектуальное развитие как условие формирования личности младшего школьника и его непрерывного образования на протяжении всей жизни. Обосновано необходимость реализации коммуникативно-деятельностного подхода в обучении младших школьников украинскому языку. Обозначены упражнения, что предусматривают развитие у школьников таких умственных операций, как: сравнение, сопоставление, нахождение общего и различий, классификация.

Ключевые слова: речевое развитие, интеллектуальное развитие, коммуникативно-деятельностный подход к изучению украинского языка.

Olha Petryk, Senior Lecturer of the Primary Education Department
Municipal Establishment “Zaporizhzhya Regional Institute of Postgraduate Education”
Zaporizhzhya Regional Council

THE SPEECH AND INTELLECTUAL DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL CHILD AS A CONDITION FOR LIFELONG LEARNING

The article deals with the speech and intellectual development as condition of the formation of the junior student personality and its lifelong education. The author outlines the necessity of realization of communicative activity approach to the teaching of the Ukrainian language. The article deals with the exercises that make the student to do such mental operations as: to compare, comparison, finding the common and different, classification and generalization.

Keywords: a speech development, an intellectual development, the communicative and activity approach to the Ukrainian language learning.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Під впливом цивілізаційних процесів у сучасних умовах відбуваються зміни, які актуалізують виховання духовно багатой,

комунікативної, самодостатньої, розвиненої, компромісної, підприємливої, компетентної особистості, здатної навчатися упродовж життя, жити, працювати, самореалізуватися в постійно змінюваному глобальному середовищі [4]. Стає зрозумілим, що для виховання такої особистості

вкрай важливим є мовленнєвий та інтелектуальний розвиток, які мають розпочинатися якомога раніше і тривати безперервно. Однією з вирішальних ланок такого процесу є початкова освіта, яка на сьогодні перебуває у стані активного реформування. Вона має забезпечити оволодіння молодшими школярами ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток [2]. Проте накопичене педагогікою за весь період історії розвитку людства залишається ядром сучасної педагогічної науки.

У цьому контексті особливе місце посідає спадщина В. Сухомлинського, яка має багатоаспектний характер і привертає увагу науковців та освітян з 50-х років ХХ століття. Учені аналізують здобутки педагога (О. Губко, Є. Лебедева, С. Соловейчик та інші), його педагогічну систему етапи її становлення й розвитку (М. Богуславський, А. Розенберг, О. Сухомлинська та інші).

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Творчість і сама особистість В. Сухомлинського досліджувалися українськими науковцями (І. Бех, І. Зязюн, О. Савченко та інші) та вченими Вірменії, Греції, Росії, Китаю, Німеччини, Польщі та інших країн. Відзначимо й напрям в історії педагогіки – “сухомлиністика” (О. Савченко), який сформувався у 90-ті роки ХХ ст. Зростання уваги до педагогічної спадщини В. Сухомлинського спостерігається й сьогодні, що доводить актуальність творчості педагога й необхідність її переосмислення у контексті соціальних змін.

Перш за все зауважимо, що поняття “інтелект” (від лат. *Inttellectus* – розуміння, відчуття, сприйняття) тлумачиться як відносно стійка структура розумових здібностей індивіда до мислення, раціонального пізнання [9, 309].

Зазначимо, що педагогічна спадщина В. Сухомлинського – невичерпне джерело ідей інтелектуального і мовленнєвого розвитку школярів. Педагог підкреслював: “Вчити мислити, розвивати мислення – означає розвивати в кожній дитині обидві розумові сфери: образну й логіко-аналітичну, не допускаючи однобічності, але водночас уміло спрямовувати розумовий розвиток кожної дитини в русло, яке найбільше відповідає її природним нахилам” [6, 514]. Розвиток інтелекту дитини він пов'язував з її духовністю, світоглядом, життєвими цінностями, наголошуючи на тому, що розумове виховання необхідне людині і для праці, і для повноти духовного життя, а розум має давати

щастя насолоди культурними і естетичними цінностями. Саме тому справжнє розумове виховання орієнтує дитину на життя в усій його складності, в усьому його багатстві [6, 92]. При цьому вміти творчо мислити, бути розумним повинен і майбутній математик, і майбутній тракторист.

З огляду на це, педагог наголошував на важливості особистісно орієнтованій системі навчання: “Кожна дитина – це своєрідний світ думок, поглядів, почуттів, переживань” [7, 514].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Зауважимо, що сучасна початкова школа нині потужно напрацьовує досвід формування ключових компетентностей, виховання емоційно-ціннісного ставлення молодших школярів до навколишнього світу. На жаль, у початковій ланці вчителі практично не проводять уроків мислення, уроків серед природи, на особистісну цінність яких наголошував В. Сухомлинський.

Формування цілей статті (постановка завдання) полягає у висвітленні поглядів В. Сухомлинського стосовно мовленнєво-інтелектуального розвитку молодшого школяра, простежити їх втілення в практику сучасної початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасний урок української мови повинен бути діяльним, продуктивним, оскільки передбачає формування комунікативної, соціальної, загальнокультурної та інших компетентностей, уміння вчитися і потужний розвиток інтелекту.

Центром уваги залишаються виокремлені В. Сухомлинським головні складники проблеми розвитку пізнавального інтересу молодших школярів. Це: визначення вчителем дедалі складніших перспективних завдань для забезпечення розвитку творчих сил; стимулювання інтелектуальних почуттів; проведення уроків мислення в природі, систематизація творчих робіт з розвитку мовлення; єдність інтелектуальної та трудової діяльності молодших школярів.

Не можна обійти увагою й основні чинники успішного розумового розвитку дітей молодшого шкільного віку, на які вказував педагог. Такими є: наявність допитливості та інтересу; спостережливість; увага до слова, мовлення; вплив (наявність) емоційних переживань; спеціальне навчання, спрямоване на оволодіння мисленнєвими операціями [6].

Саме тому програми початкової школи

орієнтують учителя спрямувати зусилля на розвиток особистості молодшого школяра, формування його умінь організувати робоче місце, контролювати результати своєї діяльності; застосовувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з людьми та подіями, навички роботи в групі, володіння соціальними ролями [5].

Успішному розв'язанню окреслених завдань сприятиме упровадження комунікативно-діяльнісного підходу до вивчення української мови, що полягає в засвоєнні мови безпосередньо в процесі комунікативної (реальної / модельованої) діяльності з метою оволодіння комунікативними уміньми і навичками [7, 71].

Не безпідставно проблеми формування мовної особистості, ефективних форм, методів і принципів розвитку мовлення учнів, лінгводидактичних засад комунікативного підходу до навчання мови, процесу формування комунікативних умінь і навичок досліджували вчені В. Бадер, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Т. Донченко, С. Караман, В. Мельничайко, М. Пентилюк, К. Плиско та інші.

Спрямованість комунікативного аспекту комунікативно-діяльнісного підходу до вивчення української мови передбачає:

- навчання діяльності спілкування (оцінка ситуації спілкування; визначення в стилі спілкування; початок, підтримка, завершення спілкування;

- створення умов, які б спонукали: інформування про події; висловлювання своїх думок, вражень; доведення власних переконань; вплив на співрозмовника.

Цьому сприяє моделювання комунікативних ситуацій, введення елементів риторики.

Серед вправ, які сприятимуть мовленнєво-інтелектуальному розвитку, назвемо такі, що передбачають здійснення школярами розумових операцій порівняння, зіставлення, знаходження спільного і відмінного, класифікації, узагальнення. Наведемо зразки завдань.

1. Постав у кінці відповідні розділові знаки. Поясни своє рішення.

Ми ходимо по землі щодня. Що приховано на кожній стежинці. Пильно придивляйся до навколишнього світу.

2. Добери й запиши прикметник до виділеного слова.

Антонім. У великої річки був брат – _____ струмочок. Струмок жвавий, а річка – _____. Мілководний струмок і _____ річка були вірними друзями.

Синонім. Холодна джерельна вода – _____

вода (прозора, чиста, крижана). Жаркий літній день – _____ день (чудовий, безхмарний, спекотний). Прудка руденька білочка – _____ білочка. (весела, пустотлива, швидка).

3. Пошир речення прикметниками.

Осіній дощ

Пішов _____ дощ. _____ краплі падали з _____ неба. Вони обмивали _____ листочки і _____ траву. _____ дощ навів _____ думки.

Весняний дощ

Пішов _____ дощ. _____ краплі падали з _____ неба. Вони обмивали _____ листочки і _____ траву. _____ дощ навів _____ думки.

4. Добери потрібні за змістом дієслова.

Липень

Починається липень цвітінням лип, тому і назвутаку _____. _____ в повітрі солодкі пахощі. _____ над липами бджоли – _____ мед. _____ зелено-жовтими хвилями широкі лани пшениці й жита. Соками _____ овочі, _____ фрукти, _____ до землі густі трави.

У липні _____ сил, _____ лісові мешканці.

5. Спиши, добиваючи з дужок потрібне за змістом дієслова.

На галявині (росло, жило, цвіло) багато різноманітних квітів. Серед них (були, існували) волошки, кульбаби, ромашки. Усі лісові мешканці (любили, кохали) цю галявину.

Саме тут можна було (угледіти, побачити) усю велич природи.

6. Погрупуй подані слова.

а) Осінь, відлітати, холодний, овочі, говорити, круглий, птах, сидіти, тихий;

школа, новий, зустрічати, друзі, думати, вихований, книга, слухати, червоний.

б) Акуратний, кричати, говорити, охайний, мовити, чистий, казати, чепурний;

сирий, просити, умовляти, вологий, наказувати, мокрий, благи, водяний.

в) (споріднені, синоніми, форми слова) Дорога, при дорозі, придорожній, дорогою, шлях, подорожник, путь.

7. Вкажи форми одного і того ж слова.

а) праця, робота, труд, діло;

б) праця, працює, працюючий, працює;

в) праця, праці, працює, працю.

8. Вкажи групу споріднених слів.

а) праця, робота, труд, діло;

б) праця, працює, працюючий, працює;

в) праця, праці, працює, працю.

9. Визнач групу синонімів.

а) говорити, говір, говірливий;

б) говорити – мовчати;

в) Дніпро, Борисфен, Славутич.
10. *Перебудуй речення у спонукальне і питальне.*

Ми з цікавістю вивчаємо історію рідного краю.

11. *Визнач, якого типу речення за метою висловлювання немає в тексті.*

Хліб – наше багатство. Скільки треба знань, сил, щоб виростити колос! Шануйте працю хліборобів!

12. *Встанови межі речень.*

Урочистий стоїть ліс у своєму осінньому вбранні дрімають дерева під осіннім теплим промінням червонолистий стрункий клен ніжно тріпоче вогнем палає горобина у пишні шати вбралися велетні дуби зачаровує осінній ліс красою.

13. *Прочитай текст. Побудуй і запиши два запитання до змісту тексту.*

Основну частину кожного слова становить корінь. Без кореня, як риба без води, слово не може існувати. Ця частина слова виражає його загальне лексичне значення. Коренева частина є головною, обов'язковою в слові. Префікси й суфікси – утворюють нові слова і граматичні форми, надають словам різних відтінків. Закінчення виражає граматичне значення.

Тож морфемі вірно служать слову (За І. Вихованцем).

14. *Прочитай текст. Запиши свою відповідь.*

Запросила якось Вода родичів на гостину. Водойма щиро зустрічала всіх. Прибули Водяник, Водій, Водоспад. Тихо жибоніла Водичка лісового струмка. Грайливо вирував Водограй. Весело всім. Що то родина зібралась! Де не взявся Водозаз: “Та серед нас чужий!”.

Хто ж той чужинець серед родичів? Доведи.

15. *Прочитай текст.*

Одного разу зустріла Гусениця сім'ю Гусей.

– Хто ви? – спитала вона.

– Я – Гусак. Це моя дружина – Гуска. А це мої діти – Гусенята. А ти хто?

– А я ваша родичка, – відповіла Гусениця.

Гуси ображено загелготали. (За С. Івановим)

Чому образилися гуси? Доведи.

16. *Прочитай. Випиши слова, які Вінні-Пух назвав кумедними. Що ти знаєш про ці слова?*

Мешкає в дереві наша сова,

Чув я від неї кумедні слова:

“Замок замкнула я на замок.

В замок не втраплю – заржавів замок,

Бо він під дощиком дуже замок”.

От я й кажу геть усім наперед:

Кращого слова немає, як мед!

17. *Прочитай текст.*

Бувають великі й малі дерева. Великі й малі будинки. Та й інші предмети можна порівняти за

величиною, довжиною, шириною й висотою. А як можна порівняти слова?

18. *Прочитай текст.*

Оксанка дібрала до слова **под.х** перевірене слово **дихання**, а Миколка – **дехто**.

Поміркуй, хто з дітей має рацію.

19. *Прочитай прислів'я.*

Велике вміння говорити, але ще більше вміння слухати.

Петрик здивувався, що в слові слухати префікс с-, а не з-. Як ви гадаєте, чого не врахував учень?

20. *Прочитай текст.*

Яринка і Петрик сперечалися.

Чи ти впевнений, що утвориш правильно словоформи будь-якого слова? – запитала Яринка.

– А що тут складного? От назви слово, а я відразу утворю словоформи.

– М'яч, – почала Яринка.

– М'яча, м'ячу, м'ячі, – відразу відповів Петрик.

– Писати.

– Пишу, пишеш, писав.

– Ніс.

– Несу, несеш, несе.

– А я по-іншому змінив: є ніс, немає носа, задоволений носом, – заперечив Андрійко.

Чому різняться відповіді дітей? [1].

Тож, опрацювання таких вправ сприятиме упровадженню означеного підходу моделювання комунікативних ситуацій, введення елементів риторики.

Висновки з означеного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Упроваджуючи комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення молодшими школярами української мови, учитель, вкладаючи у свідомість дитини живе, трепетне слово, дбаючи про те, щоб “воно не перетворилося на засушену квітку, а вилетіло, як із гніздечка, співучою пташкою, раділо красі навколишнього світу” досягне того, щоб дитина стала “передусім думаючою, активним здобувачем знань, допитливим шукачем істини, мандрівником у світі пізнання” [8].

Отже, ідеї В. Сухомлинського про інтелектуальний та мовленнєвий розвиток молодшого школяра є актуальними в наш час і втілюються в практику початкової школи шляхом упровадження комунікативно-діялісного підходу до вивчення молодшими школярами української мови.

1. Воскресенська Н.О., Сващенко А.О. Рідна мова: Підручн. для 3 кл. початкової шк. з укр. мовою навчання / Харк. Держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х.: Логос, 2003. – 144 с.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Практикум управління закладом освіти:

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПТНЗ КУЛІНАРНОГО ПРОФІЛЮ ЗНАТЬ ТЕХНОЛОГІЙ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ

специвипуск. – К., 2012. – С.6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://shvidko172.narod.ru/olderfiles/2/download_free.pdf

3. Закон України “Про загальну середню освіту” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, №28, ст. 230) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

4. Кремень В. Освіта в контексті цивілізаційних змін // Шлях освіти. – 2012. – №4(58). – С. 2 – 4.

5. Навчальні програми. 1 клас: методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного

процесу в 2016/2017 навчальному році з коментарем відповідних фахівців. – Х: Вид-во “Ранок”, 2016. – 160 с.

6. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: В 5-ти т. – Т. 1: К.: Радянська школа, 1976. – 686 с.

7. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: В 5-ти т. – Т. 2: К.: Радянська школа, 1976. – 718 с.

8. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1985. – 189 с.

9. Сучасний словник інішомовних слів / Укладачі: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – С. 309.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2016

УДК 377.3:641.5:6132

Людмила Мартиненко, старший викладач вищої категорії Вищого комерційного училища Київського національного торгово-економічного університету, відмінник освіти України, аспірант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПТНЗ КУЛІНАРНОГО ПРОФІЛЮ ЗНАТЬ ТЕХНОЛОГІЙ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ

У статті розглядаються головні пріоритети сучасного процесу навчання, розвиток у молоді здібності пристосовуватися до гнучких умов ринку, забезпечення їх знаннями, які дають їм можливість більш ефективно працювати на малих і середніх підприємствах, формування умінь організовувати роботу на підприємствах, налагоджувати і підтримувати тісні зв'язки між навчальними закладами і суспільством.

Ключові слова: ринок праці, ПТНЗ, робітник, раціональне харчування, діяльність.

Рис. 1. Літ. 16.

Людмила Мартыненко, старший преподаватель высшей категории Высшего коммерческого училища Киевского национального торгово-экономического университета, отличник образования Украины, аспирант Института педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины, г. Киев

ФОРМИРОВАНИЕ В УЧАЩИХСЯ ПТУЗ КУЛИНАРНОГО ПРОФИЛЯ ЗНАНИЙ ТЕХНОЛОГИЙ РАЦИОНАЛЬНОГО ПИТАНИЯ

В статье рассматриваются главные приоритеты современного процесса обучения: развитие у молодых людей способности приспосабливаться к гибким условиям рынка, обеспечение их знаниями, которые дают им возможность более эффективно работать на малых и средних предприятиях, формирование умений организовывать работу на предприятиях, налаживать и поддерживать тесные связи между учебными заведениями и общественностью.

Ключевые слова: рынок труда, ПТУЗ, рабочий, рациональное питание, деятельность.

Lyudmyla Martynenko, Senior Lecturer of the Higher Qualification of the Higher Commercial College Kyiv National Trade and Economic University, Excellence in Education of Ukraine, Postgraduate student Institute of Pedagogical Education and Adult Education, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv

THE FORMATION IN STUDENTS OF CULINARY PROFILE THE KNOWLEDGE ON TECHNOLOGIES OF RATIONAL NUTRITION

The article deals with the main priorities of the modern teaching process. They are the followings: the development of young people's possibility the adaptation to flexible market conditions, to provide them with the knowledge that gives them the possibility to work more effectively on small and middle size enterprises, the development of their possibility to organize work on enterprises, to make and support the close contacts between the educational establishments and the public.

Keywords: labor market, a vocational technical school, working, the balanced diet, an activity.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток галузей виробництва надає кожному з нас безліч шансів для працевлаштування, але передусім це стосується тих, хто “рухається”, потенційно готовий або готується до того, щоб отримати нову роботу.